

Paradis 51

RAÄ Lund 73:1 / L1988:5459
Lunds stad och kommun, Skåne län
Arkeologisk schaktningsövervakning 2020
Adam Hultberg

Titel: Paradis 51

Författare: Adam Hultberg

Kulturmiljörapport: 2020:77

Omslagsbild: En flicka på en bakgård i kvarteret Nortull, någon gång före 1915. I bakgrunden syns Allhelgonakyrkans torn. Per Bagges bildsamling, Universitetsbiblioteket, Lunds universitet.

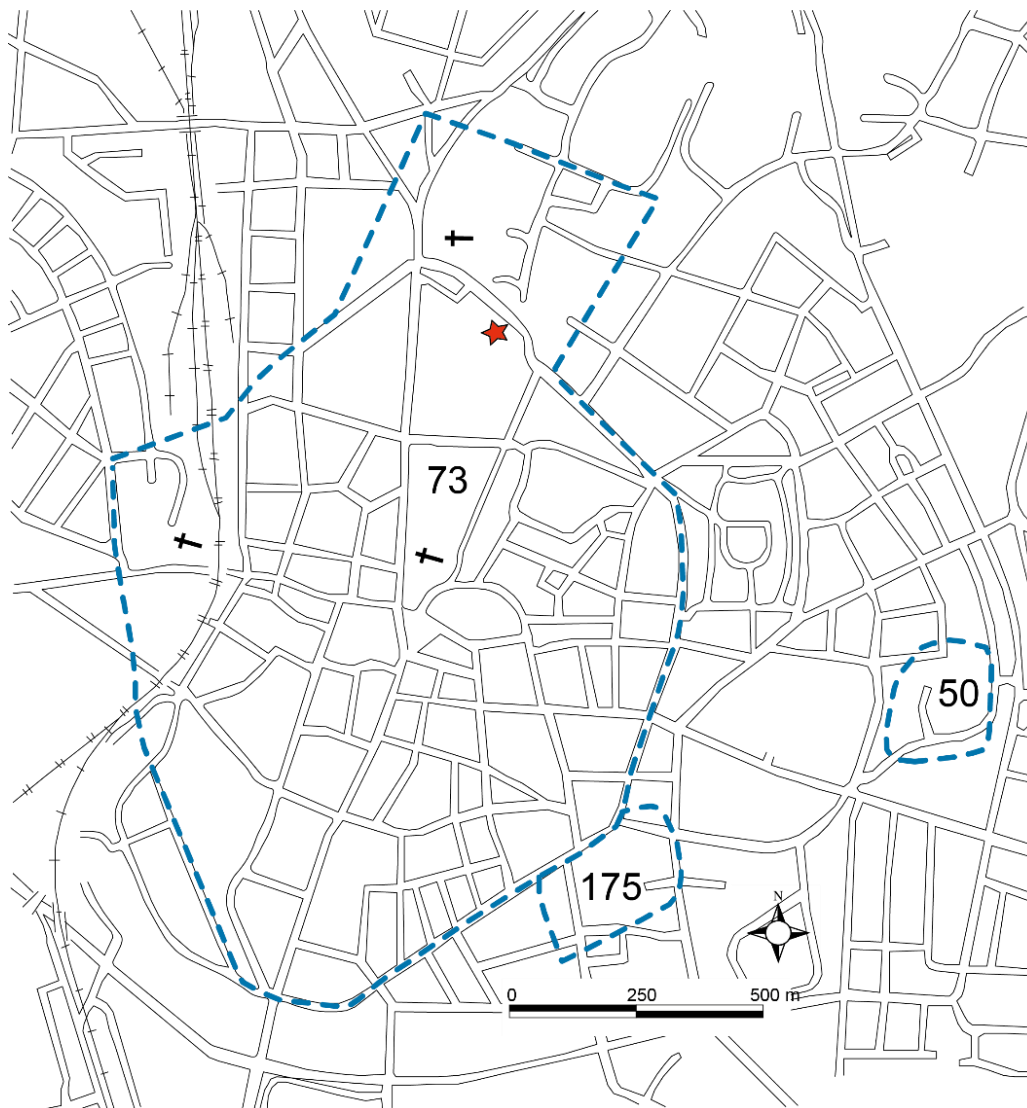
Upphovsrätt: Där inget annat är angivet, enligt Creative Commons licens CC BY

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Inledning	2
Fornlämningsmiljö	3
Tidigare arkeologiska iakttagelser	5
Genomförande och resultat	6
Schakt 1.....	6
Schakt 2.....	6
Schakt 3.....	7
Kulturlagerstatus.....	7
Förslag på fortsatta åtgärder	7
Administrativa och tekniska uppgifter	8
Referenser.....	9

Sammanfattning

- En arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning har genomförts på fastigheten Paradis 51, i Lunds medeltida stadskärna. Arbetet genomfördes av Kulturens arkeolog och beställare var Akademiska hus AB. Arbetet avsåg provgröpar för att säkerställa skicket under mark, på den nu stående bebyggelsen och genomfördes i enlighet med Länsstyrelsens beslut (Lst dnr 431-12849-2020, Kulturens projektnummer A_2020_0080).
- Placeringen av schakten justerades något jämfört med det som angetts i ansökningshandlingarna. Antalet schakt ökades från 2 till 3, efter avstämning med Länsstyrelsen.
- Undersökningen kunde endast påvisa graden av utschaktning i direkt anslutning till den stående bebyggelsen, samt flera sentida ledningsdragningar som var tidigare okända för såväl Kulturen som fastighetsförvaltaren. Inga intakta, äldre kulturlager kunde dokumenteras.

Figur 1. Lunds medeltida stad, fornlämning 73:1, med platsen för undersökningen markerad med en röd stjärna.

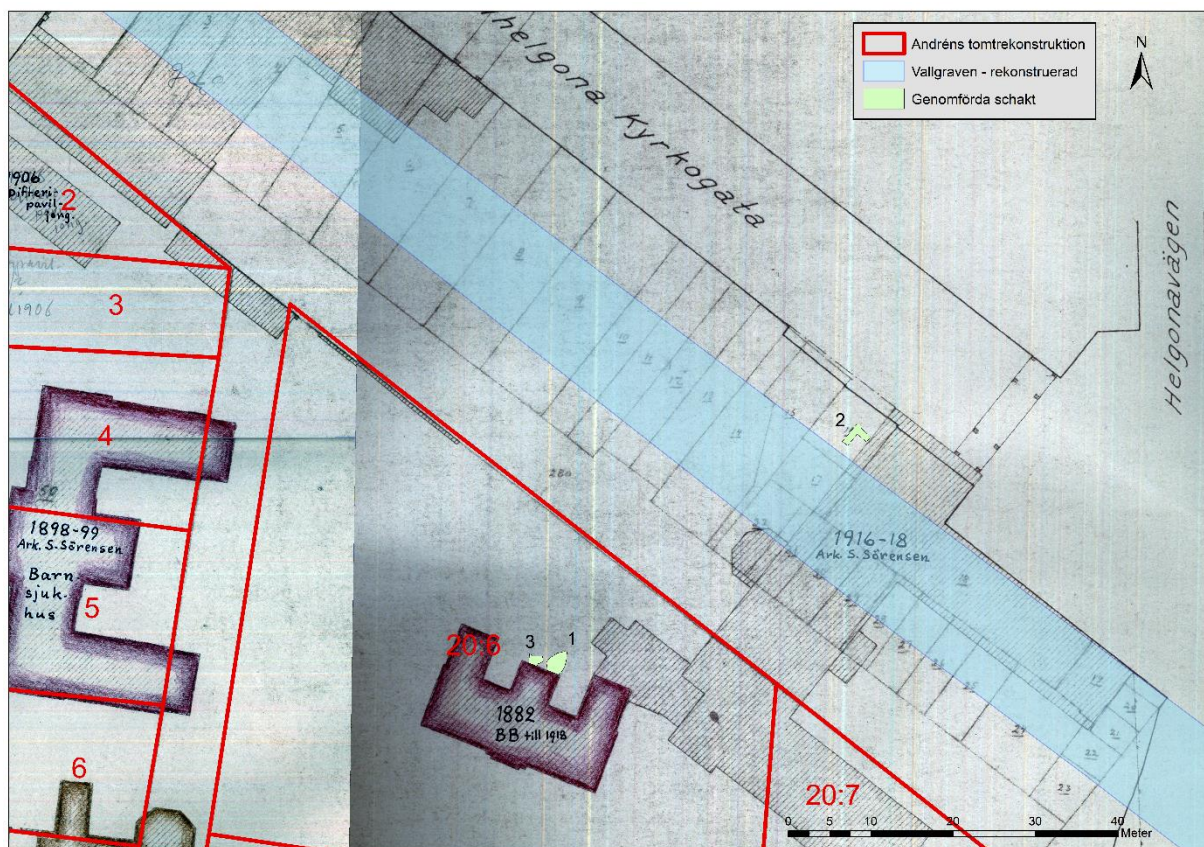
Inledning

En arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning har genomförts på fastigheten Paradis 51, i Lunds medeltida stadskärna. Arbetet genomfördes av Kulturens arkeolog och beställare var Akademiska hus AB. Arbetet avsåg provgropar för att säkerställa skicket under mark, på den nu stående bebyggelsen och genomfördes i enlighet med Länsstyrelsens beslut (Lst dnr 431-12849-2020, Kulturens projektnummer A_2020_0080). Efter avstämning med Länsstyrelsen utökades antalet provgropar, från två till tre.

Fornlämningsmiljö

Undersökningen ligger i den norra delen av fastigheten Paradis 51, i utkanten av Lunds medeltida stadskärna. I norr sträcker sig undersökningsområdet till det gränsområde som under medeltiden och tidigmodern tid utgjorts av stadens vall och vallgrav.

Stadsvallens äldsta omnämnande är från år 1134, i Roskildekrönikan, där Lund beskrivs som en befäst stad med mur och vall. I Egilssagan, från 1100-talets slut, benämns befästningen som en träborg runt staden (Andrén 1980:8, 20). På 1580-talet beskriver Mogens Madsen stadsvallen som nedbruten (Blomqvist 1985). Mellan åren 1662–1811 har vallen fungerat som tullgräns. Idag finns endast en mindre sektion av vallen bevarad, i Stadsparken.

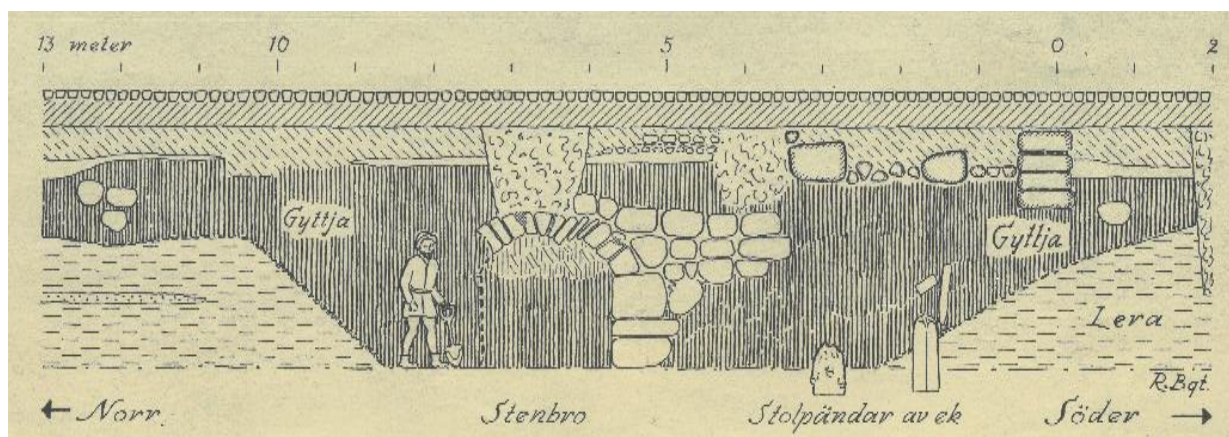

Figur 2. Kvarterskartor visande äldre bebyggelse, sammanställda av Ragnar Blomqvist (Kulturens LA-arkiv). Ovan är lagt ett GIS-skikt med den rekonstruerade tomtstrukturen, så som den såg ut runt år 1500 efter Andrén (1984), samt rekonstruktion av vallgravens sträckning efter den arkeologiska generalkartan (Kulturens LA-arkiv). De genomförda schakten är markerade i grönt.

Figur 3. Utsnitt av Jean Bergmans karta från år 1704 med vällen utmärkt och vallgraven synlig som en serie dammar.

Vallgraven är framförallt känd från arkeologiska observationer och det historiska kartmaterialet. Utifrån detta har det kunnat göras en ungefärlig rekonstruktion av dess sträckning. På bland annat Jean Bergmans karta över Lund, från 1704 (figur 3), syns vallgraven som en serie dammar som följer vallens sträckning. I området direkt norr om kvarteret paradis syns tre sådana dammar.

Figur 4. Sektion genom vallgraven med stenbron som lett ut ur staden vid Bredgatan. Uppmätt av Ragnar Blomqvist vid arkeologisk övervakning av kloakgrävning år 1944 (Kulturens LA-arkiv).

Vällen och vallgravens sträckning är tydlig i stadsbilden då de går att följa i gatunätet. På insidan av vällen fanns tidigare mindre promenadstråk vilka efterhand som vällen försvann omvandlades till regelrätta gator. Detta gör att befästningsverken idag till stor del ligger under gatumark. Östra Vallgatan, Södra Esplanaden, Gyllenkroks Allé och Sankt Laurentiigatan motsvarar alla, helt eller delvis, vallens tidigare sträckning. Ett undantag till detta är just i det område som nu är föremål för undersökning.

År 1915 införlivas en del av kvarteret Nortull i Kvarteret Paradis. Detta resulterar i att Norra Vallgatan som tidigare löpt rakt igenom den delen av fastigheten där undersökning nu företagits, delvis läggs igen.

Tidigare arkeologiska iakttagelser

Kvarteret Paradis har varit föremål för arkeologiska undersökningar vid en rad tillfällen under åren. På grund av kvarterets och fastighetens storlek presenteras här endast de undersökningar som gjorts i närmare anslutning till det aktuella området, under senare år.

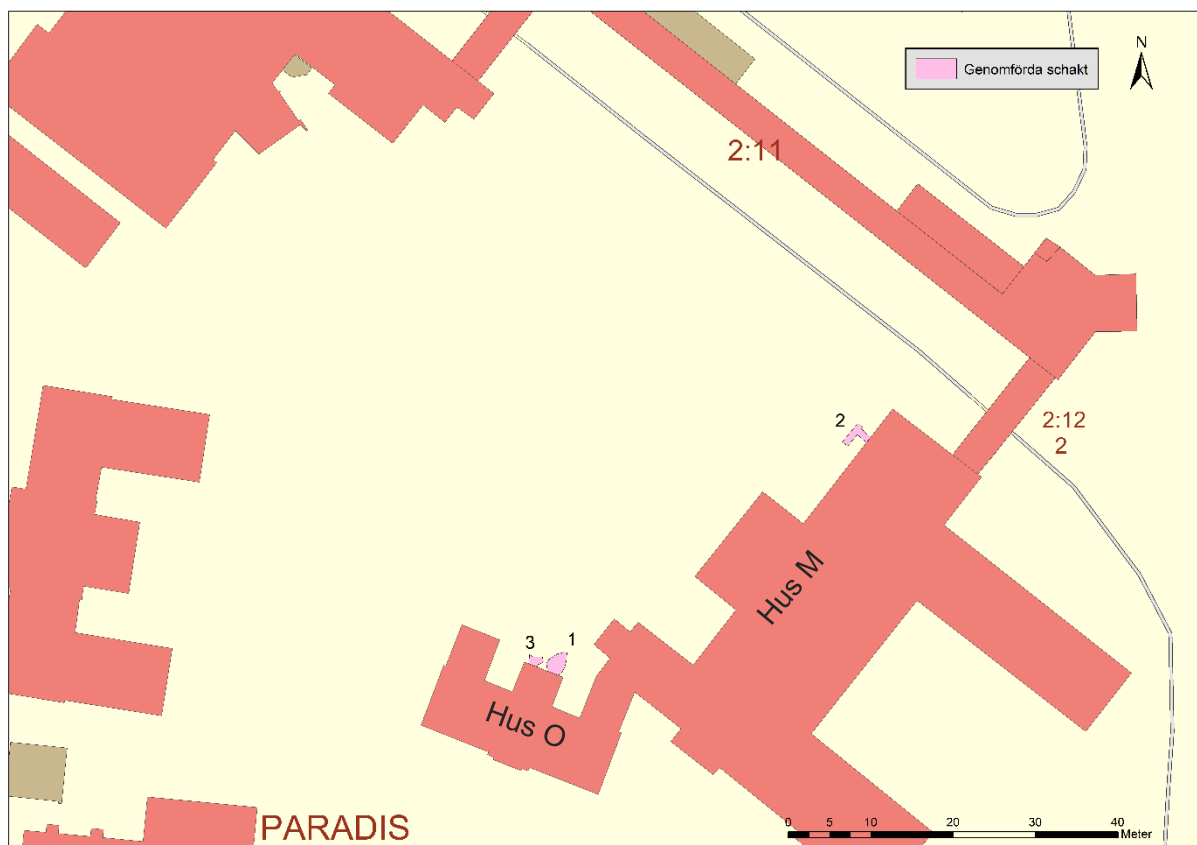
- År 2005 genomfördes en förundersökning i form av schaktningsövervakning i kvarterets nordöstra hörn. Här kunde vallgraven konstateras ha ett djup på upp till tre meter under dagens markyta, och en bredd på cirka 13–15 meter (Karlsson 2006).
- År 2008 åtgärdades en sättning i asfalten, intill det gamla centralköket. Schaktet bestod till största del av återfyllda massor i frischakt och ledningsschakt. På ett djup av 1,20 meter kunde dokumenteras en nivå av fet, finkornig, kompakt, brun humus (Ericsson 2008).
- År 2013 installerades en ny vattenservis i Allhelgona Kyrkogata. Här kunde endast konstateras att den berörda delen av gatan var utschaktad ner till ett djup av upp till 2,20 meter (Kronroth 2014).
- År 2017–2019 gjordes en arkeologisk schaktningsövervakning i samband med tillbyggnad av det gamla centralköket. Här kunde påvisas omfattande störningar av sentida bebyggelse, men också ställvis goda bevaringsförhållanden för kulturlager. Bland annat kunde dokumenteras husgrunder, stenläggningar, och rester av smidesverksamhet. I ett schakt framkom även botten av vallgraven (Kockum 2019).

Den medeltida vällen och vallgraven har påträffats arkeologiskt vid en rad tillfällen.

- År 2104 nedlades nya ledningar för VA i Östra Vallgatans norra del. Här kunde stadsvallens bredd och uppbyggnad dokumenteras, samt även en nivå med kulturlager som låg under denna (Guldåker 2016).
- År 2015 påträffades vallgraven från Clementstorget, till Laurentiigatan och vidare upp till Norra Vallgatan. Här kunde konstateras att vallgraven haft flera faser som syns i form av omgrävningar. Ett staket kunde också dokumenteras längs stadssidan av vallgraven, i Laurentiigatan. Sannolikt kan staketet dateras till tidigmodern tid och perioden efter att vallgraven tappat sin betydelse som del i ett befästringsverk (Guldåker 2017).

Genomförande och resultat

Totalt grävdes tre schakt. Samtliga schakt grävdes i direkt anslutning till den stående bebyggelsen. Placeringen av schakten justerades något jämfört med det som angetts i ansökningshandlingarna. Antalet schakt utökades från 2 till 3, efter avstämning med Länsstyrelsen.

Figur 5. Schaktöversikt visande det aktuella undersökningsområdet med genomförda schakt mot fastighetskartan som bakgrund. ©Lantmäteriet

Schakt 1

Schaktet grävdes till ett djup av 1,20 meter intill den byggnad som kallas Hus O. På det djupet påträffades en gjuten betongplatta som tolkas höra till byggnadens grundläggning. Plattan kunde följas cirka 1,2 meter ut från husväggen, varför det i detta område inte kunde dokumenteras några äldre kulturlager. Ovan betongen anslöt en spillvattenledning till byggnadens grundmur.

Schakt 2

Schaktet grävdes intill fasaden på den byggnad som går under benämningen, Hus M. Närmast husväggen grävdes till ett djup av 1,95 meter. I den nordvästra schaktkanten framkom omrörd, lucker jord med skärvor av höganäsrör, sannolikt är materialet omgrävt i samband med en äldre

ledningsdragning som finns i Kulturens stads-GIS. I schaktet framkom också en VA-ledning, samt telekablar som löpte längs med husväggen.

Schakt 3

Schaktet upptogs i ett försök att avgöra utbredningen på den betongplatta som påträffats i schakt 1. Detta kunde inte göras då hjässan på ett större betongrör framkom på ett djup av endast 0,70 meter. Röret hade en ungefärlig diameter på 0,80 meter och fortsatte norrut, i rät vinkel till husgrunden.

Kulturlagerstatus

Undersökningen kunde endast påvisa graden av utschaktning i direkt anslutning till den stående bebyggelsen, samt flera sentida ledningsdragningar som var tidigare okända för såväl Kulturen som fastighetsförvaltaren. Inga intakta, äldre kulturlager kunde dokumenteras.

Förslag på fortsatta åtgärder

Arbetet avslutat. Inga vidare åtgärder krävs.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens dnr	431-12849-2020
Fornlämningsnr	RAÄ Lund 73:1
Lämningsnr, fornreg	L1988:5459
Kulturens projektnr	A_2020_0080
Trakt/kvarter/fastighet	Paradis 51
Socken	Lunds stad
Kommun	Lunds kommun
Län	Skåne län
Typ av exploatering	Geotekniska provgropar
Uppdragsgivare	Akademiska hus AB
Typ av undersökning	Arkeologisk schaktningsövervakning
Ansvarig institution	Kulturen
Fältarbetsledare	Adam Hultberg
Övrig personal	-
Fältarbetstid	2020-11-11 – 2020-11-12
Fälttid, arkeolog, tim	6 h
Fälttid, maskin, tim	-
Yta, m ²	10 m ²
Kubik, m ³	10 m ³
Schaktmeter, m	-
Fyndmaterial	Inga fynd tillvaratogs
Ritning, dokumentation	1 st A3 ritfilm: Planritning skala 1:200, Digitala inmättningsfiler i Kulturens stads-GIS
Foto	5 st digitala fotografier
Analys	-
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen Paradis 51

Referenser

- Andrén, A. 1980. Lund. Rapport: *Medeltidsstaden* 26. Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer. Stockholm.
- Andrén, A. 1984. Lund, tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning. Rapport: *Medeltidsstaden* 56. Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer. Stockholm.
- Blomqvist, R. 1985. Stadsvallen i Lund. Ett unikt byggnadsminne. *Föreningen Det Gamla Lund, årsskrift* 67:2. Lund.
- Ericsson, G. 2008. Kv Paradis 51, Lund. Arkeologisk förundersökning 2008. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 335*. Kulturen. Lund.
- Guldåker, A. 2016. Innerstaden 2:1 – Östra Vallgatan. Fornlämning nr 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2014. *Kulturmiljörapport 2016:8*. Kulturen. Lund.
- Guldåker, A. 2017. Clemenstorget, Sankt Laurentiigatan, Bredgatan och Norra Vallgatan. Fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. *Kulturmiljörapport 2017:04*. Kulturen. Lund.
- Karlsson, M. 2006. Kv. Paradis 51, Lund. Arkeologisk förundersökning 2005. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, n4 177*. Kulturen. Lund.
- Kockum, J. 2019. Kv Paradis 51. Fornlämning Lund 73:1, Lund, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2017–2019. *Kulturmiljörapport 2019:27*. Kulturen. Lund.
- Kronroth, N. 2014. Kv Paradis 51. Fornlämning 73, Lunds stad Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2013. *Kulturmiljörapport 2014:4*. Kulturen. Lund.

2020

- 2020:53 Kv. Föreningen 13, Lund. Lund fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds socken, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2018. Mattias Karlsson.
- 2020:54 Kv. Kråkelyckan 6, Lund. Lund fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds socken, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2019. Mattias Karlsson.
- 2020:55 Kv Bispen 1, fornlämning 73:1/Lämningsnr L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Gertie Ericsson.
- 2020:56 Östarp 1:3, Gamlegård Kulturens Östarp, Sjöbo kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Carita Melchert.
- 2020:57 Öveds kyrkogård, Öveds socken, Sjöbo kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Carita Melchert.
- 2020:58 Kv Domkyrkan 2, kv Historiska museet 1 och Innerstaden 2:1, fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5359, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2012. Gertie Ericsson.
- 2020:59 Håslövs mölla, Södra Håslöv 18:2, Vellinge kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Henrik Borg.
- 2020:60 Kv Färgaren 29, fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Linda Billström.
- 2020:61 Kv Billegården 21, fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning och slutundersökning 2013. Ivan Balic.
- 2020:62 Kv Färgaren 26, fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk kontroll och schaktningsövervakning 2016–2017. Aja Guldåker
- 2020:63 Kv Gråbröder 17, fornlämning RAÄ Lund 73:1/Lämningsnr L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Linda Billström.
- 2020:64 Kv Föreningen 16, fornlämning RAÄ Lund 73:1/Lämningsnr L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Linda Billström.
- 2020:65 Flyinge 22:40. Fornlämning RAÄ Södra Sandby 81:1/Lämningsnr L1988:7494. Flyinge, Södra Sandby socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020. Linda Billström.
- 2020:66 Sankt Jakob 4 och 13. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/Lämningsnr L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2016. Aja Guldåker.
- 2020:67 Kv Sankt Laurentius 3, Liberiet, fornlämning RAÄ 73:1/Lämningsnr L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologiska schaktningsövervakningar 2014 till 2019. Gertie Ericsson.
- 2020:68 Stora Råby 34:40, RAÄ Stora Råby 10:1 / L1988:6568, Stora Råby socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020. Adam Hultberg.
- 2020:69 Kv Sankt Thomas 34, RAÄ Lund 73:1 / 1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020. Adam Hultberg.
- 2020:70 Jonstorps kyrka, Jonstorps socken, Höganäs kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan. Carita Melchert.
- 2020:71 Flyinge 22:50, Flyinge Kungsgård byggnad 1811-1814, Flyinge, Lunds kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan. Carita Melchert.
- 2020:72 Kv Botanicum 15, RAÄ Lund 73:1 / L1988:5449, Lunds stad och kommun, Skåne Län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2017–2019. Krister Kàm Tayanin.
- 2020:73 Kv Botanicum 15, RAÄ Lund 73:1 / L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologiska schaktningsövervakningar 2016–2018. Adam Hultberg.
- 2020:74 Kv Paradis 51, RAÄ Lund 73:1 / L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020. Adam Hultberg.
- 2020:75 Kv Domkyrkan 1, domkyrkans krypta, fornlämning RAÄ Lund 73:1/ L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2012 och 2015-2016. Gertie Ericsson.
- 2020:76 Kv Herkules 2 och 30, Fornlämning Trelleborg 19:1, Trelleborgs stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2016. Gertie Ericsson.
- 2020:77 Kv Paradis 51, RAÄ Lund 73:1 / L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020. Adam Hultberg.